

ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ НОРМ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ НЕМІЖНАРОДНІ ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ

Імплементация міжнародного гуманітарного права на національному рівні пов'язана з проблемою співвідношення міжнародного права з внутрішнім правом. У кожній національній правовій системі імплементация норм міжнародного права у внутрішньому законодавстві має певні особливості, зумовлені, головним чином, конституційними нормами, що стосуються співвідношення цих двох правопорядків [2, 50].

Імплементация норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні – це безпосередній процес, який об'єктивно вимагає тісної співпраці різних міністерств, відомств і неурядових організацій. З цією метою в деяких державах створені національні комітети й робочі групи з імплементации міжнародного гуманітарного права, які складаються з представників органів державної виконавчої влади, неурядових організацій, національних товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Роль і склад цих комітетів в окремих країнах різні. Часто вони уповноважені мати справу не тільки з міжнародним гуманітарним правом, а й з правом прав людини. Хоч ці два напрями тісно взаємозв'язані, між ними існує суттєва відмінність [5, 32].

Відповідно, в ряді таких країн, як Україна, Молдова і Білорусь були створені Національні комісії з імплементации міжнародного гуманітарного права. Метою останніх є аналіз національного законодавства країни на предмет його відповідності положенням Міжнародних угод з питань міжнародного гуманітарного права. В контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне детальніше проаналізувати законодавство окремих країн, зокрема України, Молдови, Білорусь щодо закріплення в них положень, які регулюють порядок ведення збройних конфліктів неміжнародного характеру.

Щодо України, то у 2004 році наказом Міністра оборони України № 400 було введено в дію «Керівництво по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права в Збройних Силах України». Зазначене «Керівництво по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права в Збройних Силах України» передбачає низку положень, що стосуються неміжнародного збройного конфлікту. Зокрема, воно дає визначення внутрішнього збройного конфлікту – це зіткнення на території держави збройних сил уряду з антиурядовими організованими збройними загонами.

Відповідальність за злочини, пов'язані з порушенням норм міжнародного гуманітарного права, передбачена в Кримінальному кодексі України. Більшість відповідних положень міститься в розділі XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку».

20 січня 2000 р. Україна підписала Римський статут Міжнародного кримінального суду, яким покликано сприяти роботі щодо створення найоптимальнішого механізму дієвого забезпечення адаптації законодавства України до положень Статуту. Конституційний Суд України в своєму Висновку про відповідність Конституції України положенням Римського статуту Міжнародного кримінального суду визнав останнього таким, що не відповідає Конституції України в тій частині його положень, за якими «Міжнародний кримінальний суд доповнює національні органи кримінальної юстиції». Можливість такого доповнення судової системи України не передбачена розділом VIII Конституції, а тому приєднання до цього Статуту можливе лише після внесення до неї відповідних змін.

За своєю природою Міжнародний кримінальний суд є міжнародно-правовим судовим органом, який створюється за згодою держав-учасниць його установчого документа – Статуту, положення якого базуються на принципі поваги прав і свобод людини, зокрема створення відповідних юрисдикційних механізмів для забезпечення справедливого правосуддя. Тому Міжнародний кримінальний суд не може бути віднесений до надзвичайних і особливих судів, створення яких не допускається відповідно до ст. 125 Конституції України [4, 125].

В свою чергу, Кримінальний Кодекс Республіки Молдова в Главі I Особливої частини «Злочини проти миру і безпеки людства, військові злочини» містить ст. 138, норми якої передбачають відповідальність за порушення міжнародного гуманітарного права. На жаль, законодавець в цій статті розглядав міжнародне гуманітарне право у вузькому контексті, тому що під «порушенням міжнародного гуманітарного права» він мав на увазі виконання і віддання протизаконного наказу, що тягнуть вчинення злочину, передбаченого ст. 137 Кримінального кодексу Республіки Молдова.

Вищезгадана стаття передбачає такий склад злочину, як нелюдське ставлення, однак він є тільки частиною діянь, заборонених гуманітарним правом. Дану кримінально-правову норму можна віднести до протиправних діянь щодо застосування будь-якого роду тортур або нелюдського ставлення з метою навмисного заподіяння тяжких страждань, або тяжких тілесних ушкоджень, або іншої тяжкої шкоди пораненим, хворим, військовополоненим, цивільним особам, цивільному медичному персоналу, або медичному персоналу Червоного Хреста чи іншим особам. У Коментарі до Кримінального кодексу Республіки Молдова вказується, що ст. 137 буде застосовуватися не тільки до міжнародних, але й до внутрішніх збройних конфліктів. Автори Коментаря приводять як аргумент положення спільної ст. 3 Женевських конвенцій та п. 2 ст. 4 II Додаткового протоколу, що надають основні гарантії гуманного поводження з особами, які перебувають під захистом, незалежно від того, є конфлікт міжнародним чи внутрішнім [3, 124].

Зазначена глава містить ще такі злочини як геноцид (ст. 135), екоцид (ст. 136), планування, підготовка, розв'язування або ведення війни (ст. 139), найманство (ст. 141), напад на осіб чи установи, що користуються міжнародним захистом (ст. 142).

Також Кримінальний кодекс Республіки Молдова в ст. 143 передбачає покарання за застосування заборонених засобів і методів війни. Ця норма застосовується і до неміжнародних збройних конфліктів, оскільки держава, забороняючи використовувати такі методи та засоби ведення війни в

міжнародних конфліктах, не може дозволити реалізувати їх на своїй території у внутрішніх конфліктах.

Ще одна норма, яку можна вживати для притягнення до кримінальної відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права, міститься в ст. 391 Кримінального кодексу Молдови. Вона передбачає покарання за грубе порушення міжнародного гуманітарного права в період збройних конфліктів, – як міжнародних, так і внутрішніх[1, 19].

До числа кримінально караних діянь вищезгаданий Кодекс відносить також і бездіяльність або віддання злочинного наказу під час збройного конфлікту (ст. 137) та незаконне користування знаками, які охороняються міжнародними договорами (ст. 138). Складом останнього злочину є умисне незаконне використання емблем Міжнародного Комітету Червоного Хреста чи інших знаків, що охороняються міжнародним правом.

Слід враховувати, що при застосуванні зазначених кримінально-правових норм, важливе значення мають окремі положення, викладені у Загальній частині Кримінального кодексу Республіки Білорусь. Так, відповідно до ч. 3 ст. 6 останнього, по відношенню до згаданих злочинів передбачається універсальна юрисдикція (статті 127, 128, 129, 131, 134, 135, 136, 137).

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок про те, що законодавство згаданих держав у сфері регулювання неміжнародних збройних конфліктів є дуже обмеженим і потребує подальшого вдосконалення. У кримінальних кодексах проаналізованих нами країн не існує жодного положення, яке б безпосередньо встановлювало відповідальність за порушення норм стосовно засобів та методів ведення бойових дій під час неміжнародних збройних конфліктів. Можна лише припустити, що норми про відповідальність за порушення правил ведення міжнародних збройних конфліктів, ймовірно, будуть застосовуватися і до ситуацій внутрішніх збройних конфліктів. Однак, залишається надія, що в недалекому майбутньому зазначені держави виправлять подібне становище і внесуть необхідні зміни до законодавства, особливо після їх приєднання до Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лавринович О. Основні проблемні питання імплементації положень Римського Статуту Міжнародного кримінального суду до законодавства України та шляхи їх вирішення / О. Лавринович // Український часопис міжнародного права. – 2003. – № 4. – С.14-19.
2. Лисик В. Юридичні наслідки припинення неміжнародного збройного конфлікту для осіб, свобода яких у цьому конфлікті обмежена / В. Лисик // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2015. – Вип.37. – Част.2. – С.47–57.
3. Лясковський В. І. Правова регламентація збройних конфліктів на сучасному етапі та особливості застосування в них міжнародного гуманітарного права / В. І. Лясковський // Юридична наука. – 2013. – № 5. – С. 111-124.
4. Москалюк О. В. Право на інформацію в період збройних конфліктів / О. В. Москалюк, В. І. Гнідо // Право і суспільство. – 2015. – № 5(3). – С. 121-126.

5. Ольшанецька С. Джерела правового регулювання статусу осіб затриманих у зв'язку із міжнародним збройним конфліктом / С. Ольшанецька // *Evropsky politicky a pravni diskurz.* – 2015. – Vol. 2, Iss. 4. – С. 29-35.

Мазурик С.В.
аспірант ЮФ ТНЕУ

РОБОТА З ІНФОРМАЦІЄЮ ЯК ЕЛЕМЕНТ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

У своїй діяльності органи прокуратури керуються принципом гласності, який передбачає відкритість, доступність інформації про її діяльність для громадян та засобів масової інформації [1]. Завдяки реалізації цього принципу здійснюється контроль, підвищується рівень поінформованості населення про стан законності та діяльність прокуратури. Як справедливо зазначає Г.В. Гаврюшенко, транспарентність прокурорської діяльності – це рівень інформаційної відкритості органів прокуратури, який досягається шляхом розкриття інформації про їх структуру, працівників прокуратури, діяльність прокуратури та її результати [2, с.173]. Засади відкритості, прямо передбачені у сучасному законодавстві про діяльність прокуратури. Ознайомлення громадськості відповідно до нової редакції Закону України «Про прокуратуру» [3] полягає у необхідності інформування суспільства органами прокуратури не менш як двічі на рік, а саме:

1) Генеральний прокурор України не менше одного разу на рік звітує перед Верховною Радою України на пленарному засіданні про діяльність органів прокуратури шляхом надання узагальнених статистичних та аналітичних даних;

2) керівники регіональних та місцевих прокуратур на відкритому пленарному засіданні відповідної ради не менш як двічі на рік інформують населення певної адміністративно-територіальної одиниці про результати діяльності на цій території шляхом надання узагальнених статистичних та аналітичних даних.

Також інформація оприлюднюється в загальнодержавних та місцевих друкованих засобах масової інформації і на офіційних веб-сайтах органів прокуратури.

Проте дослідження останніх років свідчать про втрату довіри громадян до інформації, яку вони отримують щодо органів влади з телебачення, радіо, друкованої преси [4]. Ця ситуація стосується і прокуратури, тому важливим сьогодні залишається налагодження безпосередньої співпраці з громадськістю та прозорість роботи зазначених органів.

Доречним рішенням з цього приводу є наказ Генерального прокурора України «Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури України» 2015 року [5], в якому детально зазначені наступні шляхи інформування:

- 1) участь у заходах медійного характеру (брифінгах, прес-конференціях, теле- і радіоефірах, інтерв'ю тощо);